

CARRER DELS ARBRES/19

Marc 1981 Museu de Badalona

Voltors

Valentí Soler

«Beviem a glops
aspres vins de burla
el meu poble i jo.»

Altra volta planen sinistres voltors.
Ombrívols estols gralladors ennegreixen
l'aire de la nostra terra, de la nostra nació.
Nació i nostra: que per damunt del dret de
conquesta sempre hi haurà el dret de ser
fills d'una mare, d'una terra, d'una nació.

«Escoltàvem forts
arguments de sabre
el meu poble i jo.»

Altra volta planen sinistres voltors. I no és
pas que contraataquin, car mai no han
deixat d'atacar, mai no han deturat
plenament i sincerament l'ofensiva.

«Una tal lliçó
hem hagut d'entendre
el meu poble i jo.»

Solament quan la compacta força del
nombre s'ha manifestat decidida a
reclamar —rotunda i unànime— allò que
li pertanyia, només aleshores han fet com
si iniciessin una actitud de transigència.

«La mateixa sort
ens uní per sempre:
el meu poble i jo.»

Tanmateix, altra volta planen sinistres
voltors. Novament es fa palès que no hi
havia voluntat de concòrdia, que solament
era voluntat de desmòbilitzar, de deixar
passar el temps, la senzilla estratègia
d'esperar el moment més adient per a
continuar la seva feina.

«Senyor, servidor?
Som indestriables,
el meu poble i jo.»

Altra volta planen sinistres voltors,
delerosos de trobar-nos desunits i distrets
en esbatussades casolanes. Ara, com
sempre, ens cal preservar la indispensable

unitat per tal de salvar-nos dels sinistres
voltors salvadors.

«Tenim la raó
contra bords i lladres
el meu poble i jo.»

Altra volta sinistres voltors planen i ens
sotgen amb el cínic esguard de qui té la
força i res més que la força. Només la
força. Sempre la força. Sempre per força.

«Salvàvem els mots
de la nostra llengua
el meu poble i jo.»

Sinistres voltors, ombrívols estols gralladors:
és que mai no aprendreu que és inútil de
volar ignorar la voluntat d'un poble?,
és que mai no aprendreu que Catalunya és
Catalunya?

«A baixar graons
de dol apreníem
el meu poble i jo.»

Sinistres voltors, altra volta. Poble avesat
a la presència perenne dels voltors, el vostre
xivarri ens ajuda a no oblidar que som
un poble assetjat.

«Davallats al pou
esguardem enlaire
el meu poble i jo.»

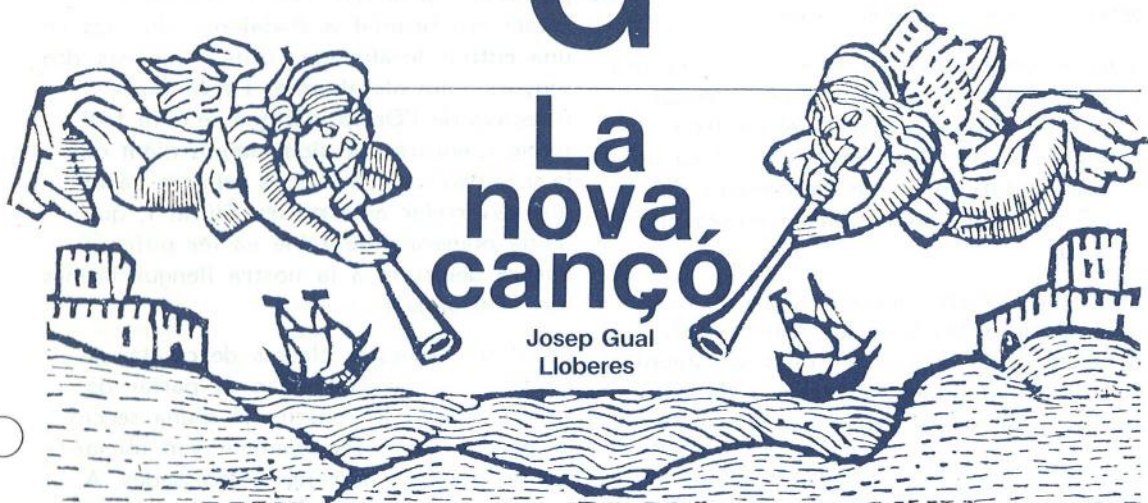
I us sentim planar damunt nostre, sinistres
voltors. Sapigueu, però, que aquesta dèria
harmonitzadora no ens ve pas de nou:
l'hem patida amb tanta insistència en el
decurs de la història passada i recent que ens
ha esdevingut consubstancial, contràfort
paradoxal de la nostra identitat catalana.

«Ens alcem tots dos
en encesa-espera,
el meu poble i jo.»

Caminarem units en tot allò que ens
agermana com a poble i deixarem de banda
els voltors, els deixarem entestats a buidar
el pou amb cistell de vínet...

G

La
nova,
cançóJosep Gual
Lloberes

La llarga caminada pel desert cultural que implantà la dictadura, va gaudir de tant en tant d'una mena d'oasi, potser un miratge només, però certament alguna alenada d'aire fresc va irrompre en el clima pesant que imperava en el nostre País.

Aquella llosa que des de l'any 1939 ens esclafava, continuava la seva pressió emmordassant el nostre poble i segrestant-li la identitat. El feixisme «vencedor en la cruzada contra el comunismo» no s'oblidava mai tampoc de la seva victòria contra Catalunya. L'idioma català era bandejat de la vida pública. Aquí a casa nostra, a Badalona per exemple, els escassos butlletins de les entitats culturals, recreatives o esportives es publicaven en llengua castellana i, de tant en tant, deixaven plasmar-hi uns versets nostrats, insípidos o impúdics, perquè era impúdic parlar de flors i violes quan la llibertat continuava anorreada. Però tal dia farà un any, encara que avui els «delegados de Información y Turismo» hagin esdevingut demòcrates de tota la vida.

Una d'aquestes alenades d'aire fresc, va produir-se quan la revista montserratina «Germinàbit», antecessora de «Serra d'Or», publicava una crida del poeta Lluís Serrahima, autor anys a venir de la lletra corpenedora de «Què volen aquesta gent»

que musicà i canta la Maria del Mar Bonet. Una crida advocant per retornar al nostre País la cançó popular. Però no pas solament en el sentit de pouar en el sac del folklore nostrat, sinó de crear un moviment nou, que a la vegada fes possible posar al dia la cançó catalana.

Posar al dia la cançó, volia dir al mateix temps fer possible la seva circulació, que estava interdida i ofegada. Cantar en català públicament constituïa en aquells temps una gosadia. Les dificultats eren tantes que, tothom que ho intentava solia sortir-ne escaldat. Si bé feia un temps que deixaven fer-ho als orfeons i de manera escadussera a alguns solistes de lied, era perquè aquesta branca es considerava com una activitat més del folklore florit i donant a aquest adjectiu la seva significació més material.

La crida d'en Serrahima no havia estat llançada a la bona de Déu, és a dir, a la babalà, car havia sigut pensada i calibrada a bastament. Més enllà i més ençà del comunicat ja existia en embrió un moviment a punt. Feia temps que a la tertúlia de la Llibreria Porter s'hi estava congriant una organització. En Miquel Porter Moix, el seu germà Josep, l'esmentat Lluís Serrahima i la seva muller Remei Margarit, juntament amb Delfí Abella i en Josep M.º Espinàs treballaven per a tirar

endavant la seva idea. Uns escrivint lletres i músiques o assajant els primers acords de guitarra i també començant a cantar. Llevat de les lletres totes les altres activitats eren ben primàries.

Quan aquest grup va creure que comptava amb les mínimes condicions per engegar ho va fer. Una nit al local del Centre Lleidatà de Barcelona, situat a la plaça de la Universitat, en un pis de damunt del Bar Estudiantil, varen fer la seva presentació pública.

«Els setze jutges» anaven a començar la seva gloriosa història. La convocatòria de l'acte va ser de viva veu i exclusivament pels iniciats, talment es tractés de la cerimònia d'una secta o cèl·lula subversiva.

Els organitzadors van connectar amb Badalona a través de l'Orfeó Badaloní. En Joan Argenté, en Jacint Dunyó i jo hi vàrem assistir. El local va resultar insuficient, però es pot dir que tots ens coneixíem, perquè en aquell temps i en aquesta mena d'actes sempre ens hi trobàvem els mateixos. Van cantar-hi la Remei Margarit, l'Espinàs, en Porter i l'Abella i va cloure el recital el cantant professional Josep Guardiola, que va cantar un parell de cançons de moda traduïdes al català. La festa va acabar amb un ball, ja que l'excusa del ball era la que s'havia fet servir per a demanar el permís. Cal suposar que no va assistir-hi el «delegado gubernativo», perquè és gairebé segur que en cas d'haver-hi estat present,

l'acte s'hauria suspès. Tot va acabar bonament i es pot dir que també tot va començar, i amb aquest tot, ens referim al naixement del que després hem conegut com la «Nova Cançó».

D'aquesta manera tan senzilla, es posava en marxa aquest moviment que tanta repercussió ha tingut en la represa de la nostra personalitat col·lectiva. Els tres assistents badalonins al festival, en sortírem il·lusionats i amb ganes d'aportar la nostra contribució al desvetllament que acabàvem de veure iniciar.

A l'Orfeó Badaloní tenien lloc aleshores, unes classes de gramàtica i literatura

catalana, que havia propiciat el senyor Agustí Pujadas i que impartia en Jacint Dunyó. Després de l'any 1939, era la primera vegada que l'ensenyament del català era brindat a Badalona, almenys en una entitat legalitzada. Tant a aquests dos senyors, com als alumnes i a la Junta Directiva de l'Orfeó, cal que se'ls hi faci justícia, encara que sigui només dient que la seva dedicació, va ser la primera llavor que va arrelar a la nostra Ciutat i, que d'una manera indubtable va fer pujar l'arbre del culte a la nostra llengua llavors tan maltractada.

En el si d'aquestes classes de català, és també on es va començar de parlar de tirar endavant la constitució d'una secció de cançó actual. Seguidament van iniciar-se les reunions de persones interessades. A més dels tres que havíem concorregut al Centre Lleidatà, s'hi ajuntaren en Jaume Mas i Arenas, l'Antoni Mongay i en Màrius Sampere Passarell, que tot just començava de fer poemes en català, i alumnes de les classes de català com la Carme Oller, la Duran, la Rosa Maria Aldabó, la Bet Aldabó, en Josep Agüera i altres. Més endavant s'anaren establint més contactes. L'Agüera que donava classes de guitarra a la Núria Orriols, va introduir-la al grup i de retop va incorporar-s'hi en Francesc Padrós. En Màrius Sampere hi portà el seu amic Valls, que va adaptar com a nom artístic el de Plajúval. Va deixar-se caure pel local de l'Orfeó l'Arozamena. Acudiren també en Jaume Riera «Raien», l'Anicet Matamala «Nice», en Ramon Muns i en Vidal.

Començaren els assaigs al soterrani del Cor de Marina, que llavors ocupaven les Joventut Musicals. L'Orfeó estava instal·lat en el primer i part del segon pis del mateix edifici i la proximitat i bona disposició de Joventuts Musicals, donant-nos facilitats, ens va fer un gran i inestimable servei. Llàstima va ser que ben aviat, un senyor tinent d'alcalde de Governació que més endavant faria també d'alcalde, va fer desaparèixer de Badalona aquesta entitat, començant d'aquesta manera la seva cadena de repressió contra la cultura a la nostra Ciutat. No quedà altra solució que

amb guitarres i partitures traslladar-se a les golfes de l'edifici.

En Màrius Sampere es convertí en l'ànima de tota la colla i la seva labor durant la vida del grup va ser gegantina. Va escriure i va posar música a dotzenes de cançons. Dirigia de punta a punta tots els assaigs, en tant que ensenyava de cantar a tothom que es veia en cor d'alçar la veu. Va arribar fins i tot a provar de cantar ell, però es veu que era tan exigent amb ell mateix que va deixar-ho córrer i públicament com a cantant no va debutar mai. Les hores esmerçades per Màrius Sampere no tenen preu i ja mai no podran ésser-li pagades.

Llavors també en Joan Argenté va fer venir a l'Orfeó a un parell de noies, que en domicilis particulars o en alguna festa escolar havien començat d'interpretar alguna cançó catalana entre el seu repertori d'altres de castellaneres i franceses. Aquestes dues noies eren la Teresa Padrós i l'Eulàlia Joanpera.

La Duran, la Bet, la Rosa Maria, en Dunyó i el senyor Mas Arenas que ja comptava 80 anys, foren els primers que actuaren al local de l'Orfeó. A n'en Mas Arenas l'acompanyava amb la guitarra un altre veterà, en Puig. Als altres cantants els feia la música en Josep Agüera.

Per a donar nom a l'agrupació de cantants badalonins s'havia obert una mena de concurs, recollint les suggerències de tothom. Una vegada feta l'arreglada de propostes, es posaren a discussió i finalment es va batejar el grup. Hi havia denominacions per a donar i per vendre, des de les més romàntiques a les més patriotes, passant per les de caire humorístic o de rel «betuliana». Hi sortia tot allò dels micacos, els badius, els corders, el campanar i tots els que volgueu. A l'hora de decidir-nos, va fer molt bona impressió un títol aportat per en Cinto Dunyó: Els de l'estrop. Definitivament va quedar: Grup Estrop.

Un diumenge varen ésser contractats «Els setze jutges» a l'Orfeó cobrant per la seva actuació 1.000 pessetes. La primera part del festival la cobriren els

components del novell Grup Estrop. I el Grup Estrop va fer forrolla de debò. Després de les primeres actuacions al local de l'Orfeó, seguiren a altres locals de Badalona i després es varen estendre per totes les contrades del nostre País. Alguns dels cantants van actuar poques vegades però ara, encara que sigui de passada i de memòria voldria donar-ne la relació. Seria interessant que un dia en Màrius Sampere pogués ampliar amb més detall aquesta exposició.

El director del Grup i ànima del mateix, com ja hem dit, va ser en Màrius Sampere Passarell. El 90 % de les lletres i de la música eren obra seva.

Com a presentadors actuaven en Jacint Dunyó i la Carme Oller.

Acompanyants amb la guitarra, en Josep Agüera i en Puig.

Al piano en Jaume Riera.

Hi cantaren en Mas Arenas, Francesc Prat, Vidal, Plajúval, Teresa Padrós, Eulàlia, Rosa Maria, Bet, Pere, Núria, Francesc, Nice, Ramon Muns, Ramon Arozamena, la Duran, Jacint Dunyó, Enric Larreula i també una noia francesa, potser algun altre que sentim no recordar.

En aquella època en plena eufòria dels Beatles, havien proliferat els conjunts musicals a Badalona. En Màrius Sampere avançant-se a tothom se li va ocórrer formar-ne un per incloure'l al Grup. La seva pensada va convertir-la en realitat i en Miquel Boix, en Frederic Xifré, en Jaume Riera i en Pere Teruel el varen constituir. Ara desde fa pocs anys, els cantants més destacats actuen amb acompanyament musical, i això en Màrius Sampere ja va fer-ho llavors.

També si fa o no fa, per les mateixes dates del conjunt musical, va ser quan va incorporar-se al Grup l'Enric Larreula (avui destacat professor de llengua catalana i autor de llibres sobre temes gramaticals) que va estrenar algunes cançons amb lletra i música seves i que cantant unes cèlebres «Lletanies» fora de programa i quan només quedava un públic de confiança obtenia un gran èxit.

Eren autors de les lletres a més d'algun dels cantans en Joan Argenté, la Carme Oller, jo mateix i no cal dir en Màrius Sampere.

Gosem dir, que com a espectacle, les actuacions del Grup Estrop eren més reixides que no pas les de «Els setze jutges». Però és clar, Barcelona cap i casal, pesava més i la fama se l'emportaven ells.

Màrius Sampere en el curs de la trajectòria del Grup havia guanyat el premi Carles Riba de poesia, i això va animar-lo encara més. Llavors la seva creació de lletres i també de música, va esdevenir un devesall, que sense cap mena de dubte contribuï a l'enriquiment del Grup. També l'edició del primer disc de l'Eulàlia va ésser un aconeteixement que va elevar la moral de tots plegats.

El degà Jaume Mas i Arenas, cantant les seves lletres acompanyat d'en Puig, era també una gran atracció, i, en Lluís Serrahima volia que actués també amb «Els setze jutges». Va declinar l'ofertament, restant a Badalona amb el Grup fins a la fi.

Eulàlia va enregistrar encara un altre disc, que no tingué l'èxit aconseguit pel primer. La causa no va ser deguda a que la qualitat de la cantant hagués minvat, ja que cada dia la seva personalitat artística pujava enters, però ni les lletres ni la música d'aquest segon disc podien comparar-se amb el primer. Quan en Pere Teruel estava a punt de gravar el seu disc als estudis d'Edigsa, s'esdevingué la nota més tràgica que hagi afectat mai al Grup. Un accident de circulació va acabar amb la vida del nostre Pere. Després d'una paorosa lluita entre la vida i la mort, sucumbia al llit d'un hospital en Pere Teruel. El dia del seu enterrament constituï una data ben trista a Badalona. Vàrem imprimir un recordatori amb frases de comiat de tots els seus companys. Es va fer córrer (cosa que no era certa) que volíem embolcallar la seva caixa fúnebre amb la bandera catalana. L'autoritat municipal es va mobilitzar i la governativa va desplegar-se com si a Badalona s'estés covant algun acte subversiu. Jo com a

responsable que era de l'Orfeó Badaloní, des que vaig sortir de casa meva, fins arribar a la casa mortuòria, varen donar-me escorta com a un malfactor.

És potser a partir d'aquest fet de la mort d'en Pere, que el Grup Estrop va anar llanguint fins a desaparèixer del tot. Certament les dificultats que posava l'administració de la dictadura eren ben patents, sobretot a nivell local, ja que estàvem patint l'opressió de l'Ajuntament més represiu i intolerant que ha tingut la nostra Ciutat; però no totes les culpes eren exclusives d'aquest fet. Moltes circumstàncies foren causa d'aquesta desintegració. Motius de treball, sentimentals, personalismes i un professionalisme migrat, anaven posant tensions en la tasca. Finalment va esfumar-se el Grup Estrop.

L'aportació badalonina a la Nova Cançó no va acabar-se però totalment. En Ramon Muns va ser l'únic que va continuar la seva tasca, intermitent potser, però avui encara segueix actuant. Han sortit dos discos seus amb una gran quantitat de cançons d'en Màrius Sampere, lletra i música. També el cantant Ramon Muntaner va llançar una sèrie de cançons amb lletra de la nostra poetesa Coloma Lleal. L'Emili Vendrell (fill) va treure un disc amb la cançó «El clar País» de Joan Argenté i després la Núria Feliu ha reincidit amb el mateix tema aconseguint un èxit esclatant. El cantant francès Henri Tachant va confeccionar un altre disc amb lletres del mateix Joan Argenté i la Teresa Rebull ha fet dos discos amb lletres meves.

Més endavant Andrea Escalada va fer actuacions notables. Llàstima de no haver continuat. I encara avui de tant en tant actua en Soler i val a dir que ho fa molt bé. L'Odile Arqué a més d'una excel·lent poeta és també una cantant amb moltes possibilitats.

Queda però el fet real i tangible d'un esforç fet a la nostra Ciutat, que va ajudar a empenyer la Nova Cançó en l'àmbit del País. I la feina no va ser feta en va. En la petita història i queda aquesta empremta. Badalona en el resorgiment hi va tenir un lloc. I creiem que ben destacat.

Les societats corals del vuit-cents: entre la lluita i l'esbarjo popular

Jordi Padro i Werner

L'obra coral claveriana, per la seva complexitat i magnitud pot ésser valorada des d'enfocaments diversos. Per raons òbvies cal escollir. No parlarem del Clavé compositor i creador literari, ni de l'aportació cultural dels Cors que ell fundà. La selecció, per raons d'interès personal, ens porta a analitzar la significació de les societats corals com a fenomen socials, dins la història del moviment obrer, en una societat en mutació: la catalana, i, en concret, la badalonina del segle XIX.

CONTEXT: UNES NOVES FORMES DE VIDA
Cap a mitjan segle passat, la societat catalana està patint unes transformacions econòmiques i socials de gran transcendència: l'augment i la mecanització de les activitats industrials, el creixement urbà, la proletarització de grans quantitats de població i una nova organització política i social, basada en la llei de l'oferta i la demanda, són factors que estan en l'origen d'un tipus de societat que encara suportem.

Aquest procés comporta uns canvis culturals i en la vida quotidiana que seran més traumàtics quant més miserables siguin els individus que els sofreixen: noves idees d'espai i de temps que alteren totalment els ritmes naturals de la vida; subordinació del treballador al compàs de la màquina; pèrdua del sentit de creació del treball; separació de la vivenda i el lloc de treball, concentrant-se els obrers en fàbriques insegures i insalubres on feinegen tretze o catorze hores diàries, cobrant un salari de subsistència i amb la constant amenaça de l'atur per la crisi o per la instal·lació de nova maquinària...

En relació amb les activitats primàries tradicionals (agricultura i pesca), la debilitat i dependència del desenvolupament industrial incideix en què aquestes continuïn essent majoritàries fins, com a mínim, als inicis del present segle, però no per això defugen l'escomesa del capitalisme sinó que se subjecten a les lleis de mercat i al procés de concentració de la propietat.

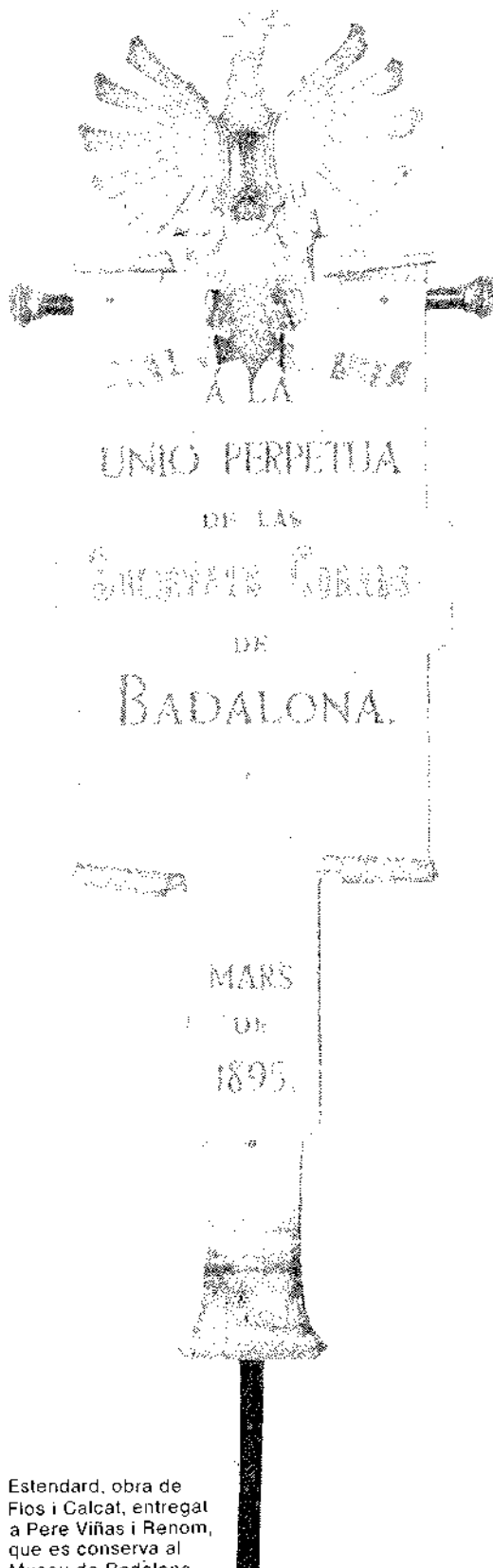
Molts pagesos perden la seva terra i augmenta considerablement el nombre de bracers i de remitgers, sotmesos estacionalment al «fantasma» de l'atur. En aquest context, les classes populars (formades per una massa social diversa i fluctuant, que barreja obrers, menestrals, pagesos, pescadors, i tots aquells perjudicats i desvalguts pel nou ordre) necessiten buscar formes d'associació per protegir-se davant la malaltia i l'atur, per reivindicar unes imprescindibles millores socials... Els cal, també, cercar noves maneres d'esbargiment i d'aprofitament del temps lliure (el dret a l'oci és aviat reivindicat). Aquests són els aspectes que delimiten el naixement de les societats corals claverianes.

LES SOCIETATS CORALS EN EL MARC DE L'ASSOCIACIONISME OBRER

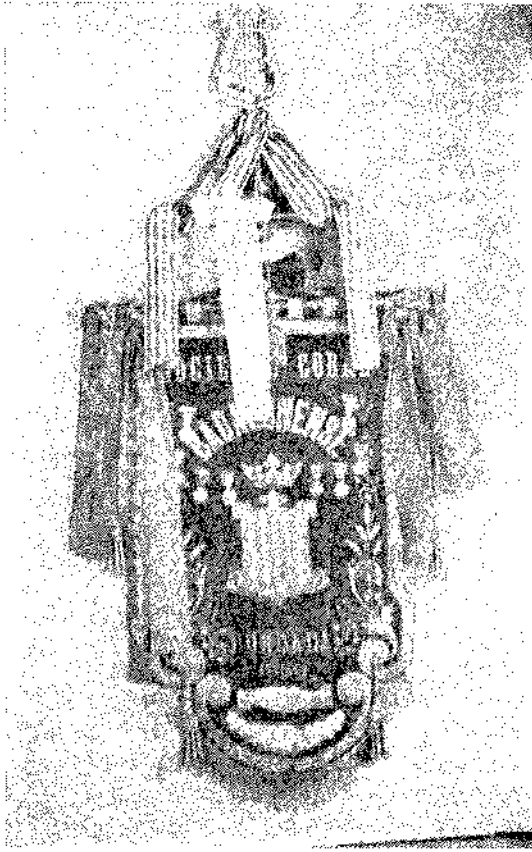
En els seus inicis,¹ el moviment obrer es desenvolupa pròxim al progressisme i al republicanisme polític. Lluny d'esquemes sindicals similars als dels països més desenvolupats, els treballadors catalans intenten organitzar-se en oficis, utilitzant sovint antigues confraries i formes gremials que encara no s'han diluït. La burgesia combat l'esperit associacionista ja que el considera contrari a la «llibertat de treball». Malgrat tot, aquest sobreviu en la clandestinitat en anys de circumstàncies molt fortes.² S'adapta a les restriccions. Cerca noves formes de lluita i de resistència. Com ha estat assenyalat: «Si la llei o l'amenaça patronal no permetien una associació defensiva, o de resistència, les mutualitats, les societats recreatives i fins les tavernes les substituïen».³ Els Cors que Clavé instituí, i que no en va conservar encara el qualificatiu de **societats corals i de socors mutus**, compliren aquesta funció.

CLAVÉ (1824-1874) I LA FUNDACIÓ DELS CORS

Els biògrafs de Clavé han presentat la creació del moviment coral com un fenomen degut exclusivament a la inspirada decisió del mestre. Cal rebatre aquest supòsit perquè la seva acció s'insereix en una militància política: primer, en el grup republicà d'Abdó Terrades, participant

Estendard, obra de Fios i Calcat, entregat a Pere Viñas i Renom, que es conserva al Museu de Badalona.

Primera estandard de "La Badalonense" estrenat en la festa del dia 2 de Febrer de 1885

Pere Viñas i Renom, protector de les corals badalonines

activament en les bullangues barcelonines de la dècada de 1840 i després, sense deixar de banda el seu republicanisme, col·laborant, amb la direcció de Narcís Monturiol, i sota els auspicis del pensador protocomunista Étienne Cabet, en la frustrada experiència del «Viatge a Icaria». El doctor Antonio Elorza ha indicat amb encert l'evolució de Monturiol i els seus companys: «...De ahí que cuando se borre la doble ilusión, revolucionaria e icariana, persista en sus intentos de difusión de la cultura y la moralidad entre el proletariado. La fe en la revolución social a propagar deja paso a una reflexión teórica sobre los medios de incrementar el nivel intelectual de los trabajadores. (...) Icaria ha sido sustituida por una utopía pedagógica, que esconde formalmente la persistencia del enfrentamiento con las clases privilegiadas y la orientación política democrática. Es el estado de espíritu que se refleja en la constitución, en el siguiente año de los coros obreros bajo la dirección de Clavé».⁴

Josep Anselm Clavé fou empresonat i deportat diverses vegades pel seu activisme republicà. L'any 1845 és reclòs a la Ciutadella, després de «l'avalot de les quintes». Allí, d'acord amb una concepció cobetiana de la cultura i de l'art i consumant els interessos dels demòcrates radicals, es proposa la creació d'un moviment educatiu, cívic i artístic de caire popular. Fundà «L'Aurora», un grup vocal i instrumental que tingué una actuació exitosa a Barcelona en el Carnestoltes de 1846. I l'any 1850 el transforma en «La Fraternidad»,⁵ primera coral de l'Estat, i, alhora, societat de socors mutus. Inicia llavors una campanya de difusió del seu projecte redemptorista, organitzant concerts i balls corejats per pobles, viles i ciutats.

Clavé parteix de la realitat de les formes d'esbarjo popular de l'època: actua en cafès i tavernes; les seves cobles i cançons aprofiten els ritmes preferits (polques, cuplets, masurques, rigodons, corrandes...) i fa reviscolar expressions folklòriques tradicionals com les caramelles, albadès, serenates...

El 1857 s'installa als jardins d'Euterpe

(Passeig de Gràcia) i es veu forçat a canviar el nom de la seva coral, que passa a dir-se «Sociedad Euterpense»: la repressió que seguí al bienni progressista i les fortes pressions dels grans propietaris obliguen a Clavé a suprimir connotacions polítiques i obreristes de la seva obra. Però diversos cors-mutualitat s'han estès ja pels Països Catalans, afiliant-se a la societat claveriana. Sorgeix un moviment popular, força complex (i poc moviment) que sobrepassa el quefer del mestre. És un moviment en què durant molt temps es combina el cant coral amb l'assistència mútua; el sindicalisme de resistència amb les activitats característiques dels centres recreatius...

Poc a poc, però, aniran apareixent nous modes de vindicació dins d'un sindicalisme més desenvolupat, i en un estadi més avançat del procés industrialitzador. La lluita de classe esdevindrà més clara i radical. Les corals canvien llavors de signe: perden la funció social que acomplien i els esquemes teòrics que propugnaven comencen a ser defasats i contradictoris; la burgesia manipula el fenomen clavetià perquè aquest sigui un fet purament artístic i recreatiu, degudament controlat, una diversió que aplaqui i conformi els obrers. Cap a finals de segle la integració estarà absolutament consumada. Només resta, en moltes societats corals, la funció mutual, resquícies dels seus inicis.

En la dècada de 1860, Clavé organitzà festivals corals multitudinaris, i ell mateix semblava col·laborar en una certa integració i estabilitat del moviment. No renuncià, en canvi, a les seves posicions polítiques, i, encara que molt més moderat, el trobem participant, en el Partit Republicà Democràtic Federal, en la política «oficial» durant el Sexenni Democràtic, dedicant-se gairebé exclusivament a la política. Ocupà els càrrecs de president de la Diputació de Barcelona (1873), diputat a Corts Constituents de la República i governador civil de Castelló, després, de Tarragona (1873-74). Morí, retirat de la vida pública després del cop de Pavia, el mateix any 1874.

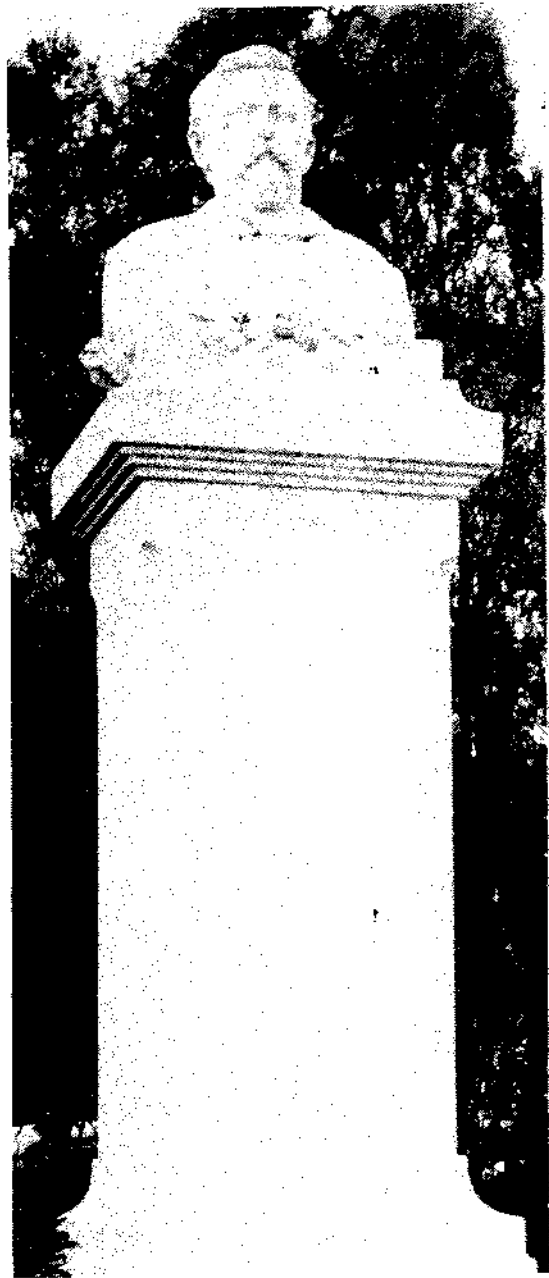
L'OBRA CLAVERIANA A LA BADALONA VUIT-CENTISTA

El fenomen coral arrelà ben aviat a casa nostra, i en deixà bons senyals que es mantenen avui encara vius i persistents. La prematuritat es deu, juntament a les característiques de l'estructura social badalonina, favorable a la difusió de l'associació, a la freqüent presència del mestre durant els primers moments de propagació de les societats corals (1851-57). Aquesta compareixença no és nova ni estranya, ja que, sembla ser, que els lligams de Clavé amb Badalona havien estat «profunds»...

Clavé a Badalona: Un «Love Story» en ple romanticisme⁶

De molt jove comencen les correries del mestre per Badalona. Amb el seu amic Francesc Casamajó (a) Menut, futur mestre de «l'Alba», sovinteja, els caps de setmana, cafès i balls de la nostra localitat. I en Josep M.^o Cuyàs ha publicat la informació,⁷ sens dubte fidedigna, que Clavé s'enamorà d'una badalonina amb qui va «festejar» durant un temps, però que el va acabar «plantant» per un altre. Aquesta notícia s'adiu amb el que, per altra banda, narren els biògrafs d'en Clavé sobre l' enamorament romàntic que patí i que el marcà per tota la vida. Així, Domènec Guansé, apassionadament, ens diu: «Té setze anys. La saba primaveral li circula per les venes. S'enamora. Com de tots els sentiments íntims de Clavé, coneixem molt poca cosa d'aquest amor. Ella era una noia pobra i humil d'un poble de la costa. El poble no podia ésser gaire lluny de Barcelona, ja que aleshores encara calia viatjar en omnibus o en tartana, i ell anava a veure la seva promesa cada vigília de festa, després d'haver treballat catorze hores.»⁸

I per si no ens havia commogut prou, l'autor continua relatant com ella no sabia de lletra i ell dedicava les hores de festeig a ensenyar-li a llegir i escriure (tasca encomiable i meritòria que demostra una vegada més la voluntat pedagògica del mestre!).

Monument d'Anselm Clavé a Badalona.
Foto: Amics de Badalona

Però (fatalitat!), s'interfereix un altre galant, no tan jove i de millor posició social que enlluerna a la mare de la noieta, que amb submissa obediència ha de complir la decisió d'aquesta. Clavé molt afectat es lliura amb afany boig al torn. El

desengany i la duresa de la feina, per què no estava preparat, el porten, finalment, a la malaltia i a la invalidesa pel treball.

Josep Me Poblet dedica un capítol sencer de la seva obra ⁹ al gran amor d'en Clavé, i a les conseqüències que tingué en la seva obra. Ens descriu el mestre desencisat i melangiós pel desengany de la seva joventut. Submergit en una profunda tristesa escriu versos retòrics, plens de desconhort. Amb el temps, aquests esdevenen més reposats i plens de serena enyorança. Segons Poblet, «Elvira», la seva enamorada, a qui idealitzarà en diversos moments, va ser en ell una mena de nimfa constant.

Apelles Mestres ¹⁰ afirma que la noia, casada per conveniència, sense amor, i Clavé no s'oblidaren i fins i tot ell li va complir un favor demanat, essent President de la Diputació, en els darrers anys de la seva vida. El mestre, diu, s'inspirà en ella en compondre cançons tan belles com «Elvira» o «La toia de la núvia».

Tots els indicis, doncs, ens fan creure que la formosa «Elvira» era una paisana nostra, i que aquest «flirt» badaloní tingué una influència en la vida i obra de l'illustre músic.

Exposada aquesta tendra però significativa anècdota, ens podem ajustar de nou al tema de l'escrit:

L'origen i desenvolupament de les agrupacions corals badalonines

A l'enfrontar-nos a aquest objecte d'estudi, ens trobem, de principi, amb considerables limitacions com són la restricció i parcialitat de les fonts d'informació. L'estudi de les associacions corals, en els seus inicis, així com, en general, dels orígens del moviment obrer local, comporta importants deficiències en la recollida de dades, que caldrà anar solucionant pacientment. Cal, en tot cas, un buidatge sistemàtic de tota mena de documentació que pugui fer referència a la vida badalonina en el segle passat: premsa (reduïda i limitada pels seus enfocaments), papers oficials, particulars, d'entitats... I amb tot, encara farem

curt, ja que el mutualisme i la resistència obrera, en la clandestinitat o en situació de més o menys anuència, pràcticament no deixà senyals escrites.

Cal manifestar, doncs, que la informació aquí referida és absolutament fragmentària i revisable.

Com ja hem esmentat, les influències del moviment claverià arriben aviat a Badalona i arrelen en obrers i menestrals, que es reunien en els cafès i tavernes d'aleshores: Can Clarós, Can Clau, Can Coy... L'any 1852 sembla ser que hi ha un «Coro» format, encara que el «Coro de Badalona» no es presenta públicament fins dos anys després.

En els orígens, a part de les activitats socials que devien realitzar (eren anys de repressió de les societats obreres), el «Coro» organitzà diversos balls obrers en la quadra de Can Batista (carrer de la Creu), alguns amb la presència de Clavé i «La Fraternitat».

Aviat, però, sorgiran diferències en el grup coral, que provocaren la partició en dos: «L'Alba» i «El Badalonès». Hi hagué entre ambdós una gran rivalitat. «L'Alba» anomenava els seus antagonistes «els del Coro del Vi» i aquests a ells, «el Coro de les atmetlles ensucrades». Aquesta oposició, en canvi, no va impedir mai que les dues societats realitzessin conjuntament actuacions i activitats benèfiques.

Si fem referència als principals fundadors i difussors de l'obra de Clavé a Badalona, cal citar en primer lloc un personatge desmerescudament oblidat: En Pere Viñas i Renom, republicà federal i un dels iniciadors del moviment cooperatiu a Catalunya, clàssic representant de la burgesia radical decimonònica, que contribuï des del primer moment a potenciar, donar suport i difondre les societats corals. Altres protagonistes foren: Francesc Casamajó, (a) Menut, ja citat, mestre de «l'Alba» fins la seva mort (1896), amic de joventut d'en Clavé, el qual li va regalar els drets literaris i musicals d'algunes peces. Sebastià Cots, de «l'Alba», republicà unitari i sindicalista, membre actiu de «Les

Tres Classes de Vapor» i de l'Ateneu Obrer de Badalona. Tomàs Mary (a) El Clavetaire; Joan Blanch (a) Sargantana; Manuel Munés (a) Xic de Can Llisadó; Andreu Queralt (a) Murillo; Fidel Sagarra (a) El Coix; Pere Blanch, Baldomer Blanch, Francesc Martí, Casimir Batlle, Frederic Fluvià, i un llarg etcètera...

És una constant en la majoria d'ells una militància republicana i una participació en cooperatives i germandats de treballadors, que confirma el caire obrerista i radical que tenien les corals en els seus orígens.

Conforme avança el segle, els «coros» proliferen i alhora van adquirint progressivament un aire més recreatiu (sense abandonar el mutualisme). Apareixen en ells seccions d'esbarjo, dramàtiques i societats de ball. La funció social i la participació coral en els actes populars es manté i àdhuc creix, però, manipulada, s'insereix en els enfrontaments i lluites caciquistes entre diferents sectors de la burgesia. Instrumentalitzades i obligades a prendre partit, les societats corals badalonines arriben al segle XX amb una profunda crisi d'identitat, la superació de la qual, i l'evolució posterior, és ja una altra història.

CRONOLOGIA

(Aquesta relació d'esdeveniments, parcial i imperfecta, recull de la informació trobada, preten donar una idea aproximada de l'activitat externa de les nostres societats corals a la segona meitat del segle XIX.)

1850 2 de gener: Clavé funda «La Fraternidad» a Barcelona (primera societat coral d'Espanya).

1851 Organització de balls d'obriers a Can Batista (carrer de la Creu).

1852 Obrers, pescadors i menestrals formen un «Coro» en el Cafè de Can Clarós.

1853

1854 El «Coro de Badalona» creix i es situa el 2on. pis de Cal Sastre Coix (Mar, 70).

Fotografia ben característica de Clavé.
Amb la brusa i la guitarra

Importants concerts i balls corejats de Clavé, amb «La Fraternidad», a Badalona (Can Batista), Tiana i Masnou.

Cap a final d'any, el «Coro de Badalona» s'estrena públicament.

1855

1856 El «Coro de Badalona» canta per primera vegada «les Caramelles». Gran èxit.

1857 Clavé s'installa, a Barcelona, als jardins d'Euterpe i canvia el nom de la seva coral que passa a dir-se «Euterpense».

Primer de juny: Una fracció del «Coro de Badalona», els «triats», formen la Societat Coral «El Alba»;

inauguració en una gran festa en el cafè de Can Clarós.

1858 «L'Alba» s'enregistra en l'Associació «Euterpense» de Clavé (primer de maig). El mateix any s'enregistra també el «Coro El Badalonès».

1859

1860

1861

1862 «L'Alba» participa en el 1er. Certamen de Societats Euterpenses en els Camps Elisis de Barcelona (setembre). S'ajunten 1.200 coristes i 260 músics de tot Catalunya.

1863 Prim visita Badalona per la festa major i «l'Alba» l'obsequia amb un repertori.

1864 «L'Alba» participa en el grandios 2on. Certamen «Euterpense»: 2.091 coristes i 300 músics.

1865

1866

1867

1868

1869 11 de febrer: «L'Alba» actua pels carrers en les festes per l'obertura de les Corts, després de la Revolució de Setembre.

Brillant celebració de la festa de Pasqua, conjuntament per «L'Alba» i «el Badalonès»: sortida campestre a S. Jeroni, actuacions en el Cafè Nou i cantada de les tradicionals «caramelles».

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876 Fundació del «Coro de Marina» (50 pescadors i peixeters). S'installa a Can Punt (carrer de Mar).

1877

1878 «El Badalonès» passa a ocupar el 2on. pis de Can Real.

1879 Individus de «L'Alba» formen un grup

- de sarsuela.
- Novembre: Actuació de «El Badalonès» i «L'Alba» a benefici dels damnificats en les inundacions de Múrcia
- 1880
- 1881
- 1882
- 1883 Aprovació del primer reglament, redactat per Baldomer Blanch, de la Societat Coral «La Badalonense».
- 1884 Nou local de «La Badalonense»: L'antic cafè de Caí Paisà.
- 1885 2 de febrer: Festa de «La Badalonense» per l'estrena de l'estandart i el nou local. S'estructuren noves seccions (dramàtica i d'esbarjo, que organitza balls en el Teatre «Badalonès»).
- Participació de les corals en el moviment cívic de defensa del Llogat Roca i Pi.
- Octubre: Recital conjunt, Alba-Badalonense, dedicat al Sr. Arnús per la seva gestió en la lluita pel Llogat.
- 1886 Abril: «Alba» i «Badalonense» participen en les festes per la inauguració de l'Asil Sant Andreu (finançat per Arnús).
- 1887 Gener: Concerts de «L'Alba», «Badalonense» i «Marinà» en les festes per la victòria en el plet pel Llogat Roca i Pi.
- Maig: El setmanari «La Trompeta» publica que «...los senyors de la aristocràcia de Badalona necessitaren de la Badalonense en las festes d'en Roca y Pí, per entussiasmá á la multitud». Polèmica a la premsa.
- «La Badalonense» s'installa a Cant Punt (amb el Centre Federal).
- 30 de juliol: En el Teatre Espanyol, «L'Alba» interpreta «La Marsellesa», «pieza que hace trece años que no se ha cantado».
- 1888 Juliol: Assistència de les societats corals en l'impressionant funeral-manifestació per l'ex alcalde Guixeras.
- 1889 Gener: El «Coro de Marina» participa en la Festa Marítima a Badalona (presència d'Arnús i de la Infanta Eulàlia).
- Octubre: «L'Alba» i «La Badalonense» recorren els carrers, junts, actuant a benefici de les famílies de les víctimes de Puigcerçós.
- Desembre: Creació de la Societat Coral «La Palma».
- Participació de les corals en la formació de candidatures per a les eleccions municipals.
- 1890 Crítica situació de totes les mutualitats (també les societats corals), davant les despeses ocasionades per l'epidèmia de grip («dengue»).
- 1891 Festival coral organitzat per la Il·lustració Obrera de Tarragona (17-V). Hi participen 70 membres de «L'Alba» i una representació de «La Badalonense».
- 1892 Expedició de «L'Euterpense» a Palma de Mallorca. Hi acudeixen representacions de «L'Alba» i «La Badalonense».
- 1893 Expedició a València: Presència de «L'Alba» i «La Badalonense».
- 1894 Maig: Expedició dels Cors de Clavé a Saragossa (1.300 coristes, 200 músics): de Badalona hi són presents «La Badalonense», «L'Alba» i «La Palma».
- 11 de maig: El grup coral «Juventud Vidriera» organitza diverses serenates i una excursió a Argentona.
- 15 d'agost: Participació dels «Coros» Marina i Federal (partidaris de l'alcalde Palay) i de l'Alba, La Palma i Badalonense (contraris) en la inauguració del Monument a Roca i Pi. Manifest de l'Alba, La Badalonense,

Els membres de "La Badalonense" caracteritzats d'època per a participar en el rodatge de la pel·lícula "La Ciutat Cremada" Foto: Amics de Badalona

i La Palma contra l'Ajuntament, per no haver convocat, aquest, la Junta Popular.

23 de setembre: Dinar d'Unió Fraternal, a la Conreria, de les societats «Alba», «Badalonense» i «La Palma», organitzat per Pere Viñas, i amb la presència de destacats dirigents de l'Associació de Cors de Clavé. El mateix dia, el «Coro Federal» organitza una excursió a Horta on té lloc un dinar i un acte polític amb l'assistència de l'alcalde Palay.

1895 Març: Acte d'Unió Fraternal de les Societats Corals Alba, Badalonense i La Palma: Sebastià Cots lliura a Pere Viñas un estendard commemoratiu, obra de Flos i Calcat es conserva en el Museu).

Maig: La Unió de les Corals Alba, Badalonense i La Palma fa una crida per fer una festa a benefici de les famílies de les víctimes del vaixell

enfonsat «Reina Regente».

L'Ajuntament nomena una «comissió paral·lela» amb els Cors «Marina» i «Federal».

Juliol: «L'Alba» i «La Badalonense» actuen a Bilbao i Sant Sebastià amb l'expedició «Euterpense».

Octubre: Continuen els actes d'«Unió Fraternal» de les tres corals: organització d'una cantada d'albades amb posterior excursió a S. Jeroni.

1896 Març: Alba, Badalonense i Palma organitzen una funció a benefici dels reservistes en la guerra de Cuba. Maig: Expedició dels Cors de Clavé a Madrid. Assistència de l'Alba i La Badalonense.

El Coro de Marina inaugura el seu local a la Rambla.

1897

1898 Alba, Badalonense i Palma participen en un festival coral en el Palau de Belles Arts a Barcelona (42 societats, 1.200 coristes).

1899

1900 15 de setembre: Onze expulsats del Coro de Marina funden el «Coro Marítim Badalonés», en el primer pis del «Zorrilla».

NOTES

1. En el cas de Badalona, la primera organització obrera de classe que que coneixem és la «Sociedad de Protección Mutua de Tejedores de Algodón de Badalona» (1842), però això no implica que en els anys anteriors no hi hagués activitat.
2. Períodes de repressió més forta del moviment obrer català en el segle XIX: 1844-54, 1856-64, 1866-68, 1874-81.
3. JOAN VENTOSA i ALBERT PÉREZ BARÓ: **El moviment cooperatiu a Catalunya**, Ed. Moll, Ciutat de Mallorca, 1961, p. 22-23.
4. ANTONIA ELORZA, **Socialismo utópico español**, Ed. Alianza, Madrid, 1970, p. 104-105.
5. Clavé utilitza una terminologia clàssicament jacobina i protosocialista.
6. Sigui'm dispensat si se m'escapa un to no tant «seriós» en aquest apartat però és que no n'hi ha per menys. En tot cas, vull manifestar la meua volença als sentiments del protagonista, i a tothom que, conscientment o inconscient, els hagi enlairat.
7. CUYÁS, **Don Anselmo Clavé, fundador de las sociedades corales. Como nacieron los «Coros de Badalona»**, a «Revista de Badalona», 1-10-1949.
8. DOMÈNEC GUANSÉ, **Josep Anselm Clavé: apòstol, agitador i artista**. Ed. Bruguera, Barna, 1966, u. 15.
9. POBLET, **Josep Anselm Clavé i la seva època (1824-1874)**. Ed. Dopesa, Barna. 1973. Veure el capítol 4 art.

10. APEL·LES MESTRES, **Clavé, la seva vida i les seves obres**. Est. tip. Espasa germans i Salvat, Barcelona, 1876.

11. Agrairia qualsevol informació sobre documentació inèdita.

BIBLIOGRAFIA

A més de les op. cit.

Obres generals sobre el segle XIX:

- J. VICENS VIVES i M. LLORENS: **Industrials i polítics (segle XIX)**. Ed. Vicens Vives, Barcelona 1980.
- M. IZARD: **El segle XIX. Burgesos i proletaris**, Ed. Dopesa, Barna, 1978.
- **Història de Catalunya**, Ed. Salvat, Barcelona 1978. Vol. V.

Sobre la vida i obra del mestre:

- JOSEP RODOREDÀ: **Clavé y su obra**, Imp. Josep Cunill, Barcelona, 1897.
- A «Serra d'Or», desembre de 1974 hi ha publicat un dossier (**Clavé d'avui estant**) que, excepte un deplorable article de FÈLIX CUCURULL, conté interessants treballs que abracen diversos aspectes del personatge.

Pel que fa a Badalona:

- Hi ha diversos articles sobre «La Badalona Vuit-centista», publicats pel senyor CUYÁS a la «Revista de Badalona» que tracten el tema.
- Biblioteca de la Caixa, secció Premsa Local.
- **Programa-Recordança de la commemoració de les festes de les noccs de platí de la societat coral La Badalonense. 1858-1933**. Imp. Marcó, Badalona, 1933.

Visca la gresca

Armonia Rodriguez

(Notes per a l'organització d'una cercavila)

Amb els nous corrents democràtics,

sortosament, Catalunya recupera de mica en mica les seves antigues tradicions. I el concepte de «festa» canvia de sentit.

El lleure deixa de tenir com a única fita les fosques sales dels cinemes, els sorollosos locals de les discoteques —temples supremes de la incomunicació—, i passa a instal·lar-se comunitàriament al carrer, mitjançant la festa popular de la ciutat, del poble, del barri... Com més va, els especialistes teatrals rebem cada vegada més peticions d'actuacions al carrer: animació per a la mainada, espectacles a l'aire lliure i de participació, cercaviles... Tot i que els Ajuntaments, adherint-se a aquest sentiment general, es responsabilitzin de l'organització de festes populars, això no priva que, localment, les Associacions de Veïns, els grups d'animació infantil o els comitès culturals de barri organitzin també les seves pròpies festes de i per al barri. És a aquestes entitats i organitzacions a qui principalment, van dirigides aquestes notes.

Quin és l'objectiu d'una cercavila?

La funció fonamental de la cercavila és obrir la festa, començar la gresca, proclamar als quatre vents que el barri, el poble, la ciutat estan de festa. La cercavila ha d'«animar» el vianant, el veí, el ciutadà, a participar també a la festa de forma lúdica, espontània, creadora. La cercavila ha de tenir el poder de fer seguir tothom qui troba pel camí i portar-lo —en alguns casos— fins al lloc on ha de començar la festa. També ha de servir d'herald i d'«incitador» dels badocs dels balcons per tal que, en anticipar-los la joia de la festa, es decideixin a aixecar-se de la còmoda butaca i baixin al carrer.

Quin són els components d'una cercavila?

Podríem enumerar-ne molts, evidentment. De tota manera, n'hi ha tres de fonamentals:

- La música
- Les figures monumentals o espectaculars
- La comparsa

Anem a examinar-los un a un.

La música

La funció de la música, a més de la d'acompanyar tota la cercavila i la d'incitar el públic al ball, és la de cridar l'atenció auditiva del vianant des de lluny. Per aquesta raó, els instruments utilitzats per

l'orquestrina d'una cercavila cal que siguin d'una gran sonoritat i susceptibles de ser tocats tot caminant. Els instruments de vent són els més adequats, i també els de percussió: gralles, tenores, saxofons, clarinets, trompetes, trombons; tambors, tabalets, txistus, timbals, panderetes, maraques...

El repertori musical d'una orquestrina de cercavila cal que sigui —com sol dir-se en l'argot modern— «marxós», decantant-se amb preferència per les tonades populars que tothom coneix i de ritme fàcilment ballables: «El gegant del pi», «En Joan petit», etc. També música de circ o ritmes de samba.

Cal que la música vagi obrint el pas de la cercavila i únicament podrà anar precedida d'una mena de «mestre de cerimònies», o malabarista, o saltimbanqui, el qual marcarà els ritmes i assenyalarà els moments en què tota la cercavila ha d'aturar-se.

La comitiva avança tot ballant al ritme de la música. Igualment, en els moments d'aturada, la música anirà acompanyant les evolucions de les figures monumentals, si és que són gegants o personatges anàlegs.

Qui obri el pas de la cercavila (orquestrina o «mestre de cerimònies») cal que tingui ben present de respectar els moments d'aturada, de tant en tant, per tal de facilitar la tasca de la comparsa i de les figures espectaculars, de les quals parlarem tot seguit.

Figures monumentals o espectaculars:

Les figures monumentals o espectaculars van darrera la música. Tenen la funció de cridar l'atenció visual, de la mateixa manera que la música centra l'atenció auditiva. Aquestes figures monumentals o espectaculars poden ser molt variades i canvien segons el caràcter de cada festa (festes d'hivern o d'estiu; Carnaval o Nadal; etc.). Entre d'altres, aquestes figures poden ser: gegants, homes amb xanques, titelles monumentals de tota mena, monstres, dracs i ocells llançafocs, etc. Si un grup no disposa de figures d'aquest tipus i no es veu en cor de construir-les, pot recórrer a un grup

d'actors que, en els moments d'aturada, representin petits «sketch», preferentment muts o de poques paraules.

Les figures monumentals o espectaculars segueixen l'orquestra, tot ballant al seu ritme. Han de realitzar el seu «show» en el moment en què la comitiva s'atura. Si es tracta de gegants i homes amb xanques, ballaran passos entrecreuats, rodes, cadenes, etc., sempre al compàs de la música. Si les figures són monstres llançafocs, ara serà el moment de disparar els seus petards, d'organitzar corredisses per espantar el públic, etc. Per efectuar aquesta funció no cal música, i és aconsellable que l'orquestrina deixi una distància prudent entre ella i els monstres llançafocs. En aquests petits «show» és importantíssima la participació de la comparsa. Ara en parlarem.

La Comparsa

La Comparsa són tots aquells personatges que acompanyen i «animen» una cercavila. Es aconsellable la disfressa, com més grotesca millor. Qualsevol cosa pot servir de disfressa: faldilles velles, armilles, barrets antics, mocadors, pantalons, bigotis postissos, bombins de cartó, etc. Cal vetllar més pels elements «insòlits» que no pas pels elegants o espectaculars. Poden utilitzar-se cabeçuts, màscares grotesques, maquillatge teatral aplicat directament a la cara... Tot allò estrafolari i extravagant és enriquidor per a una Comparsa. Imaginem, per exemple, algú que, disfressat de captaire, es comporti, tanmateix, amb maneres distingides; o un banquer, vestit amb elegància, que

mengi botifarres amb les mans, grollerament. Els elements d'una Comparsa han de concienciar-se «de què es disfressen», procurar compondre un personatge concordant amb la seva vestimenta i mantenir-lo durant tota la cercavila. D'aquesta manera, qui es disfressi de velleta, actuarà i accentuarà la seva actitud física i psicològica de velleta. O un metge amb bata blanca, mascareta i bisturí, haurà de voler obrir totes les panxes que trobi. La Comparsa és l'element humà d'«animació» i «provocació». Ha d'encarar-se amablement amb el públic i incitar-lo perquè entri també a formar part de la Comparsa. Ajudar-lo a disfressar-se, a pintar-li la cara, a decidir-se a ballar, etc. La Comparsa va amunt i avall de la cercavila, però mai no ha d'adelantar l'orquestrina, perquè si ho fa tota la cercavila es desorganitzaria. Fins i tot pot entretenir-se amb el públic, romandre endarrerida de la cercavila. Ja els encalçarà més endavant, quan la comitiva s'aturarà per fer el «show» de les figures monumentals o espectaculars. Pel que fa als dracs llançafocs, és la Comparsa qui prepara tot l'element pirotècnic.

CONCLUSIÓ:

Hi ha ciutats o pobles que tenen les seves tradicions particulars, les seves festes no s'adapten exactament a tot el que hem exposat fins ara. Tanmateix, creiem que aquestes notes poden servir com a punt d'arrancada perquè qualsevol entitat o grup organitzi la seva pròpia cercavila i, a partir d'aquí, pugui crear les seves pròpies tradicions, amb la col·laboració i participació de la seva gent.

Records

Teresa Sarriera

L'HORT DE CAL GENERAL

○ Els carrers del Centre i del Sol s'acabaven amb una paret més aviat baixa, fins a la numeració noranta i tants.

A l'altra part de la paret s'hi veia l'hort de cal General.

Estava abandonat, ple d'herbes i d'olivardes florides de gros i de fulles oloroses.

Aquest camp anava des de la carretera a quasi el carrer de Santa Maria i quasi al carrer del Triomf fins al darrera de les cases del carrer Iris. Hi havia una casa pairal prop de la carretera davant de la casa Arnús.

Aquesta casa era la casa del General Casagemas.

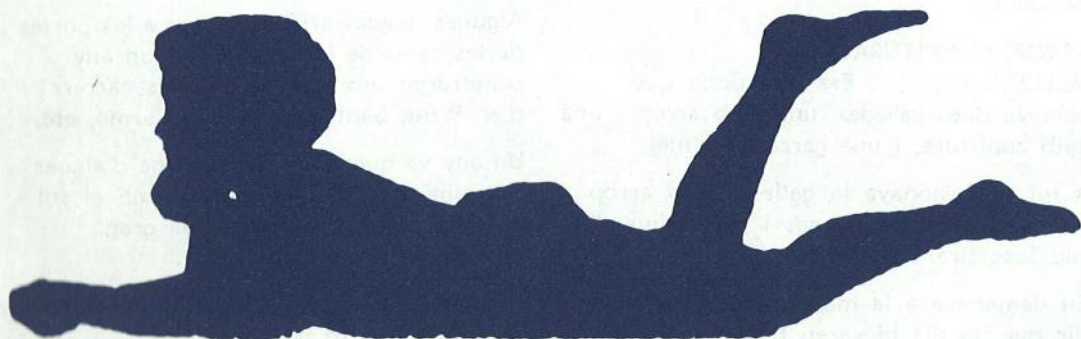
○ Van obrir-se en aquest terreny els carrers

Miquel Peiró, Antoni Maura i Martí i Julià, i es van allargar els carrers del Sol i del Centre fins al d'Iris.

En una part del terreny, la part de la carretera, s'hi edificà EL VELÒDROM de Badalona, els pescadors en deien EL VELÒDROM, amb la pista per bicicletes i motos. La part de pista del cantó de mar era pla, molt inclinat. Més tard va desaparèixer i s'hi muntaren unes naus industrials.

Un fill de Casagemas era íntim amic de Pau PICASSO i van anar junts a París a principi de segle.

Aquest fill de Casagemas es va suïcidar a París d'un tret al pols, cosa que va afectar molt Picasso, fins al punt que va pintar el rostre de perfil de Casagemas amb la

ferida, estès al llit i amb un ciri encès, amb tècnica de Van Gogh, pintura que Picasso va guardar-se fins que va morir. Està actualment al llegat del Govern francès. També el pintà en una gran tela dita «L'enterrament de Casagemas» que es va vendre per més de trenta milions de pessetes. El retratà més tard de memòria en l'obra mestra de l'època blava, que anomenà LA VIDA, actualment al museu de Cleveland.*

De tot el terreny de cal General només queda ara la plaça en forma de semicercle dita Plaça Casagemas, i jo em pregunto, ¿si Picasso era tan amic del fill Casagemas, no és possible que hagués passat alguns dies a Badalona?...

ELS CRITS DE CARRER

A la Badalona dels anys 1915 a 1930 hi havien venedors ambulants que pregonaven el que venien amb crits força personals.

EL NUNCI. Era un home més aviat baix amb grans bigotis i gorra de plat, amb l'escut de l'Ajuntament al davant.

Portava una trompeta de llautó resplendent. Es posava a les cantonades, tocava la tonada i, un cop sortia la gent al portal, llegia l'avís del dia. Quan era de cinema acabava dient: Aquest vespre tothom cap al Picarol...!

Quan la cosa era oficial feia més filigranes amb la trompeta i acabava més llarg, cosa que feia que les mestresses sortissin expectants.

Un pianista i compositor de Badalona, en Salsas, va compondre una sardana amb els primers compassos dels «curts» amb el toc del nunci.

ARROP, CONFITURA I

MELLLLLLL..... Era una dona que portava dues galledes, una amb arrop i una amb confitura, i una gerra amb mel.

A mi m'hi fusionava la galleda amb arrop on hi suraven les prunes i peres dins d'un suc fosc tirant a verdós.

En demanava a la mare, però ella em va dir que un dia hi varen trobar una rata

confitada a dintre; és clar, vaig perdre la il·lusió.

DRAPAIRE; SALAIREEEEE..... Anava amb un carro ple de draps i un caixó amb sal. Canviava draps per una mesura de sal.

NOIES NATAAAA... Un home amb dues galledes plenes de nata i un cullerot de fusta, les dones sortien amb un plat a comprar-ne per a l'esmorzar.

CAFÈ EL SUBMARÍ. Un home amb un burret i al damunt del burro un submarí d'un metre de llarg, amb una aixeta, d'on omplia una cafetera i anava servint a les cases que en volien. Portava una trompeta corba de llautó i tocava de tant en tant per avisar del seu pas.

EL TEMPORAL DE LES «FAVES»

Entre març i abril venien els temporals de les «faves», dit així perquè era l'època d'aquests llegums.

Tots d'una s'aixecava furient el mar, i les onades colpejaven les barques que aquell temps eren encara bastants.

Els pescadors angoixats, s'apropaven a la sorra i reunits i per mitjà de pals untats amb seü, empenyien les barques cap a la via i després fins al centre de la Rambla, per a protegir-les dels embats de l'aigua.

Tot el passeig era ple de barques i es reunien els Gotzos, Teiet, Bufanda, en Xarxes, en Quimarro i d'altres pescadors a canviar impressions sobre el mal temps.

Les onades passaven la via, inundaven el passeig i la gent havia de pujar sobre els bancs de la Rambla per no xopar-se els peus.

Algunes onades arribaven just a les portes de les cases de la Rambla i algun any penetraren uns metres dins els carrers d'en Prim, Sant Pau, Mercè, Carme, etc.

Un any va quedar la sorra plena d'algues fins una alçaria d'un metre; amb el sol es van podrir, i deixaren una gran pestilència durant uns dies.

Afortunadament, no sé per quina causa ja fa anys que això no passa.